

KONSTITUTSIYA FAROVON HAYOTIMIZNING HUQUQIY KAFOLATIDIR

Олимов Аслиддин Комилович

ТДТрУ АТМ-3 гуруҳ талабаси

Ибрагимов Хусан Абдуқодир ўғли

ТДТрУ АТМ-3 гуруҳ талабаси

Annotatsiya: Maqolada bugungi kunda yoshlar o'rtasida Konstitusiyaviy normalarni tadbiq etishning zarurati haqida so'z yuritilgan. Shuningdek, rivojlangan davlatlarning Konstitusiyalari tarixi va uning afzalliklari haqida batafsil to'xtalib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Konstitutsiyalarning ahamiyati, yoshlar, Konstitutsiya kafolati, fuqarolik jamiyati, huquqiy kafolat, huquq va erkinliklar, oliy qonun, inson huquqlari.

Ma'lumki, har bir yosh avlod yoshlik davridan o'z huquqlarini bilishi, ularni asta-sekin amalda qo'llashga o'rgatish va kelajakda fuqarolik jamiyati qurish yo'lidagi aniq maqsadli harakatlarni amalga oshirish lozim. Konstitutsiyani yoshlikdan o'rgatish har tomonlama foydali bo'lib, bollar o'z huquqlarini amalga oshirayotganda aniq bilgan holda amlaga oshiradilar. Konstitutsiya umuman olganda barchamizni huquqlarimiz va erkinliklarimiz, burchlarimiz aks etgan oliy qonunimizdir. Oliy qonunimizning muqaddima qismida aytib o'tilganidek hozirgi va kelajak avlod oldidagi mas'uliyat tushunchasi keltirib o'tilgan bo'lib, nafaqat bugungi kunimiz va kelajagimiz oldidagi yuksak vazifalarni anglagan holda har bir insonni huquqlari ahamiyatli va yuqori darajada ekanligini ko'rishimiz mumkin. Demak endi biz kelajagimiz va bugungi kunimizning huquqiy kafolati bor ekanligini bilamiz va o'z huquqlarimizdan foydalanamiz va belgilangan burchlarimizni bajaramiz. Konstitutsiyamiz hayotimiz kafolatidir. Chunki deyarli har sohada fuqarolarning erkinliklari, oliy qonunimiz oldidagi belgilangan vazifalari belgilangan. Har bir inson konstitutsiyada belgilangan huquqiy kafolatlari qo'shimcha va o'zgartirishlar kiritish orqali yildan yilga sayqallanib mustahkamlanib bormoqda. Jamiyat rivojlangan sari undagi huquqlar va erkinliklar kengayib boradi va fuqarolik jamiyati qurilishi uchun mustahkam asos bo'lib, xizmat qiladi.

Konstitutsiya lotincha constitutio - „tuzilish“, „tuzuk“ ma'nolarini anglatadi. Konstitutsiyamiz 1992 yil 8-dekabrda qabul qilingan va Konstitutsiya kuni qilib belgilangan. Konstitutsiya bu davlatning asosiy qonuni bosh asosi hisoblanadi. Konstitutsiya bu barcha joriy qonunlarning asosi hisoblanadi. Undan davlat tuzilishi, hokimyat va boshqaruv organlari tizimi ularning vakolatlari hamda shakllantirish tartibi, sud tizimi, fuqarolarning huquq va erkinliklari shuningdek saylov tizimi belgilab qo'yilgan bo'ladi. Konstitutsiyalar bugun jaxondagi ko'plab davlatlarda eng

oliy yuridik kuchga ega qudratli hujjatdir. Ana shu davlatlar qatorida O'zbekiston Respublikasi ham o'zining Konstitutsiyasiga ega va u joriy yilda o'zining 30 yilligini nishonlamoqda. Ushbu sana munosabati bilan Konstitutsiyalar haqidagi ba'zi qiziqarli faktlarga nazar tashlaymiz.

Bugungi kunda mavjud eng katta Konstitutsiya bu shubhasiz Hindiston Konstitutsiyasidir u 395 modda, 12 ilova va 500 dan ortiq tuzatishlarga ega bo'lib, juda murakkab tilda yozilgan ba'zan mamlakat aholisining o'zi ham uni tushinishga qiynaladi. AQShda esa Konstitutsiyasi dunyodagi eng kichik va eng o'zgarmas Konstitutsiya [hisoblanadi](#). Bundan tashqari, Kosta Rika Konstitutsiyasi esa o'zining davlat rahbarini tanlashga oid qiziqarli moddasi bilan mashhur unga ko'ra agar saylovda Prezidentlikka nomzodlar teng ovoz to'plasa ulardan eng yoshi ulug'i Prezident sifatida tan olinadi.

Eng yosh Konstitutsiyalar esa Afrika qit'asiga tegishlidir, Afrikadagi 19 ta mamlakat Konstitutsiyasi 2000-yildan so'ng qabul qilingan. Shuningdek, Fransiya esa shu paytga qadar anchagina yani 15 ta Konstitutsiya qabul qilishga ulgurganligi bilan maqtana oladi. Isroilda esa diniy va dunyoviy qonunlar o'rtasidagi ziddiyatlar shu qadar kattaki mana 70 yildan beri ularni bir Konstitutsiya doirasida birlashtirishning imkoni yo'q, oqibatda Isroil hali hanuz o'z Konstitutsiyasiga ega emas. Yana bir qiziq aklardan biri Ekvador Konstitutsiyasi haqli ravishda "yashil kitob" deya e'tirof etishga loyiq chunki u tabiat huquqini o'zida mujassam etgan yagona Konstitutsiya ekanligidir. Eng tinchliksevar Konstitutsiya bu shubhasiz Yaponiya bosh qomusidir unga binoan Yaponiya hech qachon harbiy kuchlarni tashkil etmaslik, urush keltirib chiqarmaslik va xalqaro nizolarda kuch ishlatmaslik majburiyatini olgan.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi esa Sobiq Ittifoq mintaqasida eng birinchi bo'lib qabul qilinganligi hamda 7543 ta so'zdan tashkil topgani bilan diqqatga sazovordir.

Yuqorida tilga olingan Konstitutsiyalar o'zining qiziqarli ekanligidan tashqari jamiyatdagi yuqori o'zni bilan ham ahamiyatlidir. Bugungi kunda jamiyatda Konstitutsiyalarning ahamiyati juda katta chunki Konstitutsiya jamiyat barqarorligining asosiy tayanchidir. O'zbekiston mustaqillikka erishgach qabul qilingan Konstitutsiya davlatchiligimiz taraqqiyoti va barqarorligida asosiy rol o'ynab kelmoqda. O'tgan 30 yil davomida unga tegishli o'zgartirishlar kiritilib yanada takomillashtirildi va jamiyatimizdagi o'zni mustahkamlandi. Hozirgi kunda davlatimiz tomonidan uni yanada takomillashtirish ustida ishlar olib borilmoqda.

Konstitutsiyamizni yoshlarimiz va kelajak avlod oldidagi mas'uliyati haqida ya'ni muqaddima qismida "hozirgi va kelajak avlodlar oldidagi yuksak mas'uliyatini anglagan holda," albatta Konstitutsiya boshqa qonunlar singari o'zgartirish va qo'shimchalar kiritilishi orqali yanada takomillashib boradi.² Ya'ni kelajak avlod tomonidan yanigacha g'oyalar takliflar kiritiladi va bosh qonunimiz takomillashib boradi. Bu jarayon qanday amalga oshadi? Konstitutsiyamizning 9-moddasida va 6-

bo`lim Konstitutsiyaga o`zgartirish va qo`shimchalar kiritish bo`limida keltirib o`tilganki, “ Jamiyat va davlat hayotining eng muhim masalalari xalq muhokamasiga taqdim etiladi, umumiy ovozga (referendumga) qo`yiladi. Referendum o`tkazish tartibi qonun bilan belgilanadi.” “O`zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasiga o`zgartirishlar tegishligicha O`zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Qonunchilik palatasi deputatlari va Senati a`zolari umumiy sonining kamida uchdan ikki qismidan iborat ko`pchiligi tomonidan qabul qilingan qonun yoki O`zbekiston Respublikasining referendumini bilan kiritiladi.” "Joriy yil 20 may kuni Oliy Majlis palatalari Kengashlari tomonidan Konstitutsiyaviy komissiya tuzildi. O`tgan bir oy davomida mazkur komissiyaga xalqimizdan 48 ming 492 ta taklif kelib [tushdi](#). “O`zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida davlat inson huquqlari bo`yicha bir qator majburiyatlar olgan bo`lib, ularga xususan davlat o`z faoliyatini inson va jamiyat farovonligini ko`zlab, ijtimoiy adolat va qonuniylik prinsiplari asosida amalga oshirishi, davlat xalq irodasini ifoda etib, uning manfaatlariga xizmat qilishi, davlat organlari va mansabdor shaxslar jamiyat va fuqarolar oldida mas`ul ekanliklari, O`zbekiston Respublikasi o`z hududida istiqomat qiluvchi barcha millat va elatlarning tillari, urf-odatlar va an`analari hurmat qilinishini ta`minlashi, ularning rivojlanishi uchun sharoit yaratishi, O`zbekiston Respublikasi o`z hududida ham, uning tashqarisida ham o`z fuqarolarini huquqiy himoya qilish va ularga homiylik ko`rsatishni kafolatlashi kabilarni misol qilib keltirish mumkin. Davlat inson, uning hayoti, erkinligi, sha`ni, qadr-qimmat va boshqa daxlsiz huquqlari oliy qadriyat ekanligidan kelib chiqib, o`tgan yillar mobaynida insonning shaxsiy, siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy huquqlarini ta`minlash maqsadida bir qator ishlarni amalga oshirdi. Xususan, shaxsiy huquqlarni ta`minlash va himoya qilish maqsadida O`zbekiston Respublikasi Jinoyat, Jinoyat-protsessual, Ma`muriy javobgarlik to`g`risidagi kodekslari, “Davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari faoliyatining ochiqligi to`g`risida”, “Axborot olish kafolatlari va erkinligi to`g`risida”, “Axborot erkinligi prinsiplari va kafolatlari to`g`risida”, “Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to`g`risida”, “Odam savdosiga qarshi kurashish to`g`risida”gi kabi qonunlarni qabul qildi. O`zbekiston Respublikasining fuqarolari jamiyat va davlat ishlarini boshqarishda bevosita hamda o`z vakillari orqali ishtirok etishdek siyosiy huquqlarini ta`minlash maqsadida esa “Fuqarolar saylov huquqlarining kafolatlari to`g`risida”, “O`zbekiston Respublikasining referendumini to`g`risida”, “O`zbekiston Respublikasi Oliy Majlisiga saylov to`g`risida”, “O`zbekiston Respublikasi Prezidenti saylovi to`g`risida”, “Xalq deputatlari viloyat, tuman va shahar Kengashlariga saylov to`g`risida”, “Fuqarolarning o`zini o`zi boshqarish organlari to`g`risida”, “Fuqarolar yig`ini raisi (oqsoqoli) va uning maslahatchilari saylovi to`g`risida”gi qonunlar [qabul qilindi](#) [1]. Shuningdek boshqa ilmiy tadqiqotchilarni maqolasini o`qib chiqasak, ularda Konstitutsiyamizga professional tarzda ta`rif berishganini ko`rishimiz mumkin. Yoshlar bilan ko`plab uchrashuvlar tashkil etilganda Konstitutsiya mavzusida ko`plab, ilmiy seminarlar, konferensiyalar davomida inson qadrini ulug`lash, inson

manfaatlarini himoyalash, ta'lim, sud-huquq tizimini isloh qilishda muhim ahamiyatga ega ekanligi mavzusi keng va atroflicha muhokama qilinadi. Ushbu jarayonlar bizni Konstitutsiya sohasida ko'proq bilishimiz o'z konstitutsiyamizga befarq bo'lmasligimi Konstitutsiyamiz takomillashtirish va xorijiy davlatlar tajribasini o'zimizning qonunlarimiz va qadriyatlarimiz doirasida qo'llash uchun ko'proq chuqur o'ylangan va kerakli takliflar berishimiz lozim.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, Konstitutsiya haqida bilishimiz kerak bo'lgan jihatlar hali ko'p va biz yoshlar shuning uchun ham chuqur va samarali ilmiy tadqiqotlar bilan shug'ullanishimiz va seminarlar va konferensiyalarda ishtirok etish orqali o'z fikrimizni va g'oyalarimizni bayon etamiz. "Yoshlikda olingan bilim toshga o'yilgan naqsh kabidir" degan maqol bejiz aytilmagan singari biz yoshlar ushbu fikrlarni anglagan holda ko'proq izlanishimiz va kerakli va zarur bilimlarni egallashimiz lozim. Shundagina biz o'z sohamizni anglagan yetuk mutaxassis bo'lib yetishamiz.

Biz kelajak avlodni ham Konstitutsiyamizga hurmat ruhida tarbiyalash va ularga Konstitutsiya bizning asosiy qonunimiz ekanligini anglatishimiz uchun ko'proq targ'ibot tadbirlarini tashkillashtirishimiz zarur. Har bir shaxs o'z kelajagini oylagan holda farzandlari shu bilan bir qatorda o'zining kelajakda foydalanishi mumkin bo'lgan huquq va manfaatlarimizni bilib qo'yishimiz maqsadga muvofiqdir. Fikrlarni umumlashirgan holda shuni aytish ham joizki, konstitutsiya avval ham bo'lgan, bugun ham mavjud, kelajakda ham albatta mavjud bo'ladi. Yuqorida k'orib o'tganimizdek boshqa davlatlar konstitutsiyalari turlicha ko'p moddali, faqat davlatga oid moddalar, turli maqsadlarni ko'zlagan normalar iborat ekanligini ko'rishimiz mumkin. Inson manfaatlari, huquq va erkinliklariga ajratilgan moddalar oz miqdorda ekanligini ko'rishimiz mumkin. Shunday ekan ayniqsa, biz yosh yuristlar deyarli barcha sohalardagi qonun hujjatlari bilan duch kelamiz, shu tufayli ham ko'proq qonun hujjatlari bilan ishlashimiz, olgan bilimlarimizni amaliyot bilan mustahkamlashimiz lozimdir.

REFERENCES:

1. M. Mirakulov. Inson manfaatlari konstitutsiyasi // – T.: 2022.
2. Konstitutsiya haqida qiziqarli ma'lumotlar internet sahifasi. <https://constitution.uz/oz/list/interesting>
3. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi muqaddima.
4. Sanakulov, A., Rakhmonov, D., & Nazarova, N. (2020). Social Service Technologies and Mechanisms of its Implementations. *International Journal of Advanced Science and Technology*, 29(3), 14192-14198.
5. Malikov Behzodjon Kurolovich (2021) FUNDAMENTALS OF SPIRITUAL SAFETY -LEGISLATION IN UZBEKISTAN Euro Science: International Conference on Social and Humanitarian Research, Hosted from Cologne, Germany April 25rd - 26th 67-69.

6. Malikov B.Q. (2021) Davlat xizmatlari to'g'risidagi qarashlar evolyutsiyasining nazariy asoslari *Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences* 1 (3) 598-609.

7. Маликов Б. Қ. (2021). ЎЗБЕКИСТОНДА ДАВЛАТ ХИЗМАТИНИ ТАРТИБГА СОЛИШДАГИ МУАММОЛАР. *ACADEMIC RESEARCH IN EDUCATIONAL SCIENCES*, 2(2), 1160-1164. <https://doi.org/10.24411/2181-1385-2021-00317>

8. Маликов Б. (2021) РИВОЖЛАНГАН ХОРИЖИЙ МАМЛАКАТЛАРНИНГ ДАВЛАТ ХИЗМАТЛАРИДА КАТЕГОРИЯЛАШТИРИШ ТАЖРИБАЛАРИ *UzACADEMIA SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL VOL 2, ISSUE 1 (12)*, 97-105

9. Беҳзоджон Қуролович Маликов (2021) Шарқ мутафаккирларининг давлат хизматларига доир сиёсий қарашлари «SCIENTIFIC PROGRESS» *Scientific Journal Volume: 1, ISSUE: 4 (pp.207-212)*

10. Маликов Беҳзоджон Қуролович (2021) ЁШЛАРНИ САЛБИЙ МАФКУРАВИЙ ТАХДИДЛАРДАН ҲИМОЯ ҚИЛИШ – ҲАЁТИЙ ЗАРУРИЯТ *YANGI O'ZBEKISTONDA ILM-FAN VA TA'LIM ILMIY-METODIK JURNALI VOL 1, ISSUE 1 (1)* 202-206